SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1853

av Leif Gripestam m.fl. (M)

Reformering av det kommunala utjämningssystemet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en ny översyn av skatteutjämningssystemet i syfte att utjämna kommuners förutsättningar och inte utfall och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den nya översynen bör syfta till att inte ställa kommuner och regioner mot varandra utan i stället låta staten fullt ut kompensera de kommuner som behöver kompenseras för olika förutsättningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och eventuellt möjliggöra för staten att dra in utjämningsbidrag till kommuner som inte själva tar ansvar för sin ekonomi, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en ny översyn av skatteutjämningssystemet som uppmuntrar kommuner att föra en politik som leder till fler jobb och lägre bidragsberoende samt om att ökad tillväxt inte ska straffas av det kommunala utjämningssystemet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det kommunala utjämningssystemet ska jämna ut skillnaderna i skattekraft mellan Sveriges kommuner och regioner. Därigenom får alla likvärdiga ekonomiska förutsättningar att erbjuda medborgarna en jämlik service. Systemet ska korrigera sådant som kommuner varken kan eller bör påverka. En kommun med särskilt bra LSS-vård kan till exempel attrahera många som behöver sådan vård, och det ska inte bli en ekonomisk nackdel. Detsamma gäller om det föds många fler barn i en kommun eller om fler äldre lever längre i en annan. Landets geografi skapar dessutom olika förutsättningar för kommunal service, och det är rimligt att staten ser till att hela landet kan leva. Helst bör detta ske genom ett skattesystem som låter alla delar av Sverige utvecklas av de värden som skapas på orten. Ett frikommunförsök bör också genomföras för att identifiera lagar och riktlinjer som inte behövs, eller som inte behöver vara likadana för alla kommuner.

Idag är det bara de 11 kommuner med högst skattekraft som betalar in till systemet, medan de övriga 279 får bidrag. Mest betalar Danderyd, där invånarna i snitt bidrar med 29 079 kronor per år. Totalt rör det sig om cirka 950 miljoner kronor, ungefär en fjärdedel av kommunens skatteintäkter och mer än socialnämndens budget. Pengarna hamnar ofta hos socialdemokratiskt styrda kommuner som Malmö, som har haft svårt att få budgeten att gå ihop utan externa tillskott. Malmö får ensamt 7,1 miljarder kronor från systemet, vilket motsvarar en fjärdedel av kommunens totala intäkter. Det är mer än vad Sveriges 52 minst befolkade kommuner får tillsammans, och detta gäller även efter den senaste revideringen som infördes stegvis från 2020.

Även kommunerna Täby, Lidingö, Solna och Nacka står för en stor del av inbetalningarna. Den ekonomiska belastningen på dessa kommuner är enorm och minskar deras möjlighet och incitament att bidra till tillväxten i Stockholmsregionen. Denna snedfördelning skadar tilliten till systemet och idén om en sammanhållen och likvärdig välfärd i hela landet.

Systemet utjämnar i dag faktorer som kommunerna både kan och bör styra. Arbetslösheten är det allvarligaste exemplet. År efter år kan kommuner föra en kontraproduktiv social- och arbetsmarknadspolitik och ha dåligt fungerande utbildningssystem som leder människor till bidrag och utanförskap i stället för till jobb och egen försörjning. Den senaste reformen ändrade inte på detta. Tvärtom undergräver systemet kommunernas drivkrafter att ta ansvar för allt från bostadsbyggande till ekonomin i stort, eftersom dåligt beteende kompenseras och ansvarstagande straffas.

Timbros rapport ”Kommunalråd utan ansvar” visar att utjämningssystemet har en marginaleffekt på hela 95 procent, vilket kan straffa kommuner som arbetat för att förbättra tillväxten. I kommuner som Österåker och Sundbyberg överstiger marginaleffekten 100 procent. De förlorar alltså ekonomiskt på att en person går från bidrag till arbete. Dessa tillväxthämmande effekter skadar hela landet, inte bara storstäderna. Stockholmsregionen stod 2022 för 25 procent av Sveriges befolkning men för 50 procent av skatteintäkterna. Man borde ha åtgärdat dessa destruktiva inslag först vid översynen, men den senaste reformen gick i motsatt riktning.

Systemet missgynnar dessutom täthet genom att bortse från de kostnader som uppstår när en kommun växer. Det är kontraproduktivt, eftersom bostäderna som planeras i Stockholm inom Sverigeförhandlingen ensamma ger staten cirka 6 000 kronor i moms per kvadratmeter nyproducerad bostad (2021 års penningvärde). Statens momsintäkter från Stockholms län väntas därför överstiga 100 miljarder kronor de kommande åren.

Det kommunala utjämningssystemet bör reformeras så att det inte utjämnar sådant som kommuner och regioner kan och bör påverka, såsom arbetslöshet. Kommunerna bör inte ställas mot varandra. I stället bör staten fullt ut finansiera utjämningen till de kommuner som bör kompenseras, och kunna dra in hela eller delar av bidraget för kommuner som inte tar ansvar för sin ekonomi. Det skulle minska skatteslöseriet, stärka incitamenten till ansvarstagande och återupprätta tilliten till systemet.

Leif Gripestam (M)

Maria Stockhaus (M)

Adam Reuterskiöld (M)

Joanna Lewerentz (M)

Kristina Axén Olin (M)

Merit Frost Lindberg (M)

Lotta Högström (M)

Charlotte Broberg (M)

Alexandra Anstrell (M)

Sophia Granswed Baat (M)

Josefin Malmqvist (M)

Ida Drougge (M)